

Cioran'da İnsanın Trajedisi: Zamana Düşmek ve Zamandan Düşmek

The Tragedy of Man in Cioran: Falling into Time and Falling Out of Time

MEHMET BAL
İnönü University

EMİN ÇELEBİ
İnönü University

Received: 28.11.2023 | Accepted: 29.12.2023

Abstract: The fall into time and the fall out of time are two fundamental concepts in understanding Emil Michel Cioran's philosophy. It is possible to integrate Cioran's entire philosophy, which consists of fragmented texts and aphorisms, under these two concepts. These two concepts are expressions of two tragic situations. The tragedy is the product of consciousness or becoming conscious of (something). Because, according to Cioran, becoming conscious of something throws a person out of that thing and condemns him to tragic processes. In this context, falling into time signifies our separation from the serenity in which we are united with God or the wholeness of existence. However, this tragic fate that a person falls into by becoming conscious of himself evolves into a more tragic fate by becoming aware of the time in which he falls. Cioran calls this falling from time. To fall out of time is to become conscious of history or the fiction of time. The result is a dangerous indifference that amounts to dreaming of nothingness before God. This danger is wishing for death for the individual and extinction for the human species. This article will try to reveal the philosopher's intellectual perspective by examining the concepts of falling into time and falling out of time, which imply two different existential tragedies in Cioran's thought.

Keywords: Cioran, the fall into time, the fall out of time, tragedy, death, God.

✉ Mehmet Bal
İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
44280, Malatya, Türkiye | huseyncan21@gmail.com

✉ Emin Çelebi
İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
44280, Malatya, Türkiye | emin.celebi@inonu.edu.tr

Giriş¹

İnsanın kendine yönelmesi aynı zamanda varlıkla olan ilişkisini sorgulaması anlamına gelir. Bu sorgu süreci, bireyin tanımlanması ile ilgili rasyonel sınırların yetersizliğini kendiliğinden açığa vurur. Karşılaşılan durum, varoluş temelli trajik bir durumdur. Gerçekte varoluşsal trajedi, insanın bilinçli bir varlık olması nedeniyledir ve bu nedenle sadece insana özgülenir. Kişi bir yandan varoluşunu anlamlandırma çabasıdadır ancak öte yandan varoluş, anlam(a)dan kaçmaktadır. İçine düşülen bu anaforda gidip gelen varlıktır trajik varlık.

Bu çalışmaya konu ettiğimiz Emil Michel Cioran (1911-1995), tam da böyle bir anafora maruz kalmış bir biçimde konuşur. Felsefesinin bütünlüğü dikkate alındığında ona göre de insanın trajedisinin, yaslanacağı bir kesinlik zemininin bulunamaması itibarıyla olduğu söylenebilir. Felsefi, dini, bilimsel veya başka herhangi bir cevabın mutlaklığından söz edilemez. Bu dünyada bulunuşumuzun kaynağını ve anlamını kesin olarak bilmediğimiz ortadadır. Felsefi kanaatlerimiz, dini inançlarımız veya bilimsel açıklamalarımız olabilir. Ancak varoluşun anlamı konusunda bütün insanların üzerinde uzlaştığı ve tümüyle kanıtlanabilir olan bir cevaba henüz sahip değiliz. Öte yandan insanın trajedisini derinleştiren bir başka varoluşsal olgu ise ölümdür. Anlamını bilmediğimiz bu hayatın ölümle son bularak insanı geleceksiz bırakması, bütün yapıp etmelerimizi absürd kılma ihtimalini ve potansiyelini taşımaktadır. Yaşamı trajik bir alan, felsefeyi de bu trajedinin dile geldiği mekân (De Beistegui, 2005, s. 33) olarak tasvir ettiğimizde tam da Cioran'ın felsefesini tarif etmiş oluruz.

Cioran, bütün bu trajik durumu İbrahimi dinlerin yaratılış hikayesinden yola çıkarak izah eden bir filozoftur. Fakat Cioran'ın yaptığı, insanı bu trajediden kurtarmaya dönük bir felsefe değildir. Onun yaptığı, bir inanıştan yararlanmak suretiyle insanın trajedisine bir başlangıç noktası varsaymak ve fakat buna rağmen trajedinin geri çevrilemez olduğunu göstermektir. Çünkü Cioran'a göre böyle bir başlangıç varsayımını göz ardı ettiğimiz takdirde tümüyle hakkında konuşulamaz olan bir bilmeceyle baş

¹ Bu makale Mehmet Bal'ın Prof. Dr. Emin Çelebi danışmanlığında 09.11.2023 tarihinde tamamladığı "*Nietzsche ve Cioran: Krizin Felsefesi*" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

başına kalırız. Bu doğrultuda Cioran insanın trajedisini, bir zamanlar Tanrı'yla ve/ya varlıkla bir olduğu ve müstakil bir bilince sahip olmadığı cennetten kovuluş olayıyla başlatır. Bu olaya Cioran *zamana düşüş* demektedir. Zamana düşmekle insanın trajedisi de başlamış olmaktadır. Bu trajedide tarihin, toplumsal kuralların, ölüm kaygısının ve bir anlamda Tanrı'ya muhtaçlığın kölesi olmak vardır. Bu trajediye sebep olan şey insanın, varlıktan müstakil oluşunun bilincini taşımaya başlamasıdır. Ancak şimdi, içine düştüğü zamanın bilincine varması, insanı daha derin bir trajediye sürükleyecektir. Cioran buna da *zamandan düşmek* demektedir. Zamandan düşen insan tabir caizse trajedinin zirvesini görecektir. Zamanın içindeki bütün icaplar ona gereksiz ve yapay görünecek, artık Tanrı ihtiyacının hiçlik arzusuna dönüştüğü bir boşlukta asılı kalacaktır. Bu durumda kurtuluş da insan teki için ölümde, insan soyu içinse yok olunacak bir felakettedir.

Şimdi Cioran'ın zamana düşüş ve zamandan düşüş kavramları temelinde onun umutsuz ve kötümser felsefesine yakından bakalım.

1. Zamana Düşüş

Cioran, felsefi kurgusundaki *zamana düşüş* öğretisinde, yaratılış hikâyesinden hikâyeyi bir düşünceye dönüştürmek suretiyle esinlenmiştir (Cioran, 2019a, s. 90) Onun ilgilendiği husus, hikâyenin kendisi değildir. O, söz konusu hikâye aracılığıyla insanın dünyadaki ve/veya zamandaki varoluşunun tümüyle trajik olduğunu göstermek istemektedir. Bir başka deyişle Cioran, hikâyeyi, insanın trajedisine bir başlangıç varsayarak, trajedinin derinliğini trajedi öncesi duruma göre bir izahını yapma imkânı olarak kullanmaktadır. Bu anlamda yaratılış hikâyesindeki cennetten kovuluş inancı Cioran için yararlandığı bir düşünceye tekabül etmektedir.

Cioran'ın felsefi bir derinlikle ele aldığı bu anlatıya göre insan, Tanrı'yla ve/veya varlıkla bir bütün olduğu ve müstakil bir bilinçten yoksun olarak yaşadığı cennette, huzurlu ve dingin bir varoluşa sahipti. Bir parçası olduğu kolektif varlıktan ayrı ve bağımsız hissetmiyordu. Kendisini diğer varlıklardan ayırt edecek bir bilinci olmayan insan, tam da bu bilinçsizlik nedeniyle her tür kaygıdan, sıkıntıdan ve hırstan azat bir halde yaşıyordu. Ne zaman ki yasak meyveden yedi, Nietzsche'nin (Nietzsche, 2011, s. 68)

bireyleşmenin acısı diye ifade ettiği kendisini diğer varlık bütününden ayıran bilinci oluşmaya başladı. Diğer varlıklardan farklı olduğumuz bilinci, kaygının da doğması demektir. Çünkü diğer varlıklardan ayrılık bilinci, diğer varlıklarla rekabeti, hırsı ve mücadeleyi doğurmaktaydı. Hırsın, rekabetin ve mücadelenin olduğu yerde ise kaygı kaçınılmazdı. Zamana düşmek tam da kaygıya düşmek demektir. Bu, insanın kendi iradesiyle gerçekleşen bir düşüş olayıydı (Cioran, 2020e, ss. 16-16).

Cioran'ın insanın varoluşuyla ilgisi, en temelde varlıkla alakalıdır. Bu anlamda “*Neden hiçbir şey olacağına bir şeyler var?*” (Leibniz, 1989, ss. 636-642) sorusunun felsefe tarihindeki en dramatik soru olduğu yargısına (Eco, 2020, s. 10) muhtemelen Cioran da katılırdı. Fakat Cioran için yine de daha özde insanın varoluşu daha temel problemlidir. Cioran’a göre insan olmak, vücuda gelmekten daha problematiktir. Çünkü daha az doğaldır (Cioran, 2020e, s. 11). İnsan kendisinin bilincine varması yüzünden varlıktan ayrı düşerek doğallığından kaybetmiştir. Dolayısıyla artık insan, parçası olmadığı varlığa göre daha az doğaldır. Ancak daha fazla sorunludur. Bu anlamda Heidegger’in (Heidegger, 2011, s. 27), ontik değil ontolojik bir varlık olması dolayısıyla insanın ontolojik ayrıcalığına yaptığı olumlu vurgu, Cioran düşüncesinde insan için tamamen olumsuz bir duruma işaret eder. Ona göre ayrıcalık bizzatı trajiklik (Cioran, 2020e, s. 16). Zira ona göre salt olmaktan çıkıp bir bilinç varlığı olmak, insanı zamana düşüren ve böylece trajik bir varoluşa sahip kılan esas saiktir. Varlıktan bağımsız oluşun bilinciyle birlikte insan zamana düşmüştür ve bu düşüş olayının sonuçları olacaktır. Çeşitli kaygılarla dolu bir varoluşa maruz kalan insan, bundan sonra kendi eliyle oluşturduğu tarihin, toplumsal kuralların ve uygarlığın duvarları arasında ölüm kaygısı ve Tanrı ihtiyacı ile giderek derinleşen bir trajedinin hem öznesi hem de nesnesi olacaktır.

a. Tarih, Toplum ve Uygarlık Zindanı

Cioran’da insanın trajedisi adeta “*yitirilmiş birliğin sezgisi*”ne (Eagleton, 2021, s. 153) dayanır. Bu bağlamda Tarih ve uygarlık Cioran’a göre insanın cennetteki mutlu ve huzurlu yaşamını yasak meyveyi yemesiyle yani bu ilk itaatsizliğiyle başladı (Cioran, 2020b, s. 52). İnsan, daha fazla bilmek ve daha fazla olmak hevesi ve hırsı ile zamana düştükten sonra aynı heves ve hırsını yeryüzünde de sürdürerek tarihi ve uygarlığı yapmıştır. Öte yandan tarih ve uygarlık da giderek insanı yapmaya ve dönüştür-

meye başlamıştır. Bu kısır döngüde insan daima azalmıştır. Olduğundan fazlasını olmak isteyen insan tam da bu nedenle azalmıştır (Cioran, 2020e, s. 142). Çünkü korkuları ve kaygıları artmıştır. Bir daha asla zamana düşmezden önceki mutluluğunu yakalayamamıştır (Cioran, 2020c, ss. 40-51).

Kaygılarını azaltmak için inşa ettiği her bir uygarlık ürünü, kaygılarını biraz daha artırmış, sorunlarını çözmek için yaptığı keşif ve icatlar problemlerini biraz daha büyütürken bir sarmala dönüştürmüştür. Aldığı güvenlik önlemleri daha çok güvenlik önlemi alınmasını gerektirmiştir. Bireyi korumaya ve yüceltmeye dönük bütün girişimleri bireyi daha korumasız kılıp daha çok değersizleştirmiştir. Özgürleşme eylemleri bir yerden sonra daha fazla bağıllık ve bağımlılığı doğurmuştur. Böylece tarihte ve toplumda her kural ve ilke nihai noktasında dönüp aynı ilke ve kuralların tersine sonuçlar doğurmuştur. Bütün kural ve kurumları ile kendi eliyle kurduğu uygarlık kendine ördüğü bir zindana dönüşen insanın düşüşü, dönüşü imkânsız bir seyrinde devam etmektedir. Bu anlamda Cioran'a göre tarih, ilerleyen bir istihzadır (Cioran, 2021, s. 152,153).

Keşfetmeye ve fethetmeye bir an olsun ara vermeyen insan, bütün bu keşiflerin ve fetihlerin insanı korkulara ve kaygılara sürdüğü bir ağı kendi başına örmüştür. Uygarlık bu nedenlerle, insanın düştüğü dünyayı cennete benzetmek için giriştiği bir kaygılar, korkular ve gereklilikler cehennemidir. Zamana düşüş tam da insanın bu cehenneme düşüşüdür. Bu bağlamda bir şekilde uygarlığın dışında kalan insanları da uygarlaştırma pratikleri Cioran'a göre iyi niyetli olmayan girişimlerdir (Cioran, 2020e, s. 29). Okuma yazma öğretmek dâhil, bütün uygarlaştırma faaliyetleri ona göre insanın herkesi kendi cehennemine ortak etme art niyetinin göstergeleridir (Cioran, 2020e, s. 32). Bu anlamda uygar insan ile uygarlaşmamış insan arasındaki fark zamana düşen ile düşmemiş olan arasındaki farka benzer. Uygarlaşmamış insan anı yaşayan ve korkuları olsa bile bu korkuları bilinçsizce ve anlık olan insandır. Oysa uygar insan, tarihin ve uygarlığın bütün zincirleri arasında bitimsiz kaygılarla yaşar. Korkuları kaygıya yüklemiştir. Kaygı ise korkunun bilinci olduğu için (Cioran, 2019b, s. 49) korkuyu süren haline getirerek trajikleştirir. Kaygılı insan geçmişi ve geleceği bir yük ve kaygı olarak devamlı sırtında taşır. Uygarlığın artırdığı yapay gerekliliklere uyum ve yapay ihtiyaçları karşılama uğraşı ancak

ölümle son bulmaktadır. Ancak ölüm kaygısı, zamana düşen insanın tarih ve uygarlık dışında başına bela olan başka bir trajedisidir.

b. Ölüm Kaygısı ve Tanrı İhtiyacı

Cennetten kovulup zamana sürülen insan ölümlü olduğunun farkına vardı. Çünkü sürüldüğümüz bu dünya ölümle ölesiye doludur (Cioran, 2020b, s. 110) ve Camus'nün de ifade ettiği üzere ölüm bilinci zorunlu olarak kaygıyı çağırır (Camus, 2018, s. 41). Bu anlamda kaygı, korkunun bilincidir ve zamana düşen insanın bir başka trajedisidir. Cioran bu nedenle ölüm korkusunu, zamana ilk düşüş anının geleceğe yansması biçiminde tarif eder (Cioran, 2020a, s. 10). Varlıkla bir bütün olduğu huzurlu ebediyeti yitiren insan artık ölümlülük bilinci içinde derin kaygılar yaşamaya mahkûmdur. Bir gün yok olup nesneleşmeyi içselleştiremeyen Cioran açısından insan, intibaksız özelliği nedeniyle sadece huzurunu değil sonsuzca var olma imkânını da ilk günahı nedeniyle kaybetmiştir.

Her ânın ve her şehvetin ölüme doğru ilerlediğine dönük farkındalığın, sadece metafizik bilinci yüksek insanlarda bulunduğunu iddia eden Cioran (Cioran, 2018, s. 174) , hayatın ölümle ölesiye dolu olduğunu ifade eder. Ona göre hiçleşmek demek olan ölüm karşısında ikna edici hiçbir dayanak bulunmamaktadır. Ölümü soyut bir gerçeklik olarak kabul ediyor görünsek bile kendi ölümümüzü ve ölüm saatimizin gelip çatmasını asla kabul edemeyiz. Atlatılmaz olan ölüm, bütün yapıp etmelerimizi, yaşamışlıklarımızı anlamdan yoksun kılan ve bizi geleceksiz bir şekilde nesneleştirerek yüz üstü bırakan tek realitemizdir (Enache, 2007, s. 126). Ancak bu realiteyle yaşamak yani ebedi olmayacağımızı bile bile yaşamaya devam etmek ona göre kesinlikle anlaşılamaz bir şeydir (Cioran, 2020a, s. 160). Bu anlamda Cioran'da ölüm kaygısı adeta köleleştirici etkiye sahiptir (Cioran, 2012, s. 153). Fakat her şeye rağmen zamana düşerek kaybettiğimiz ölümsüzlüğün arzusu, içimizi ısıtan bir umut olmaya devam etmektedir (Cioran, 2020b, s. 19). Bu anlamda bir Tanrı ihtiyacı, ölümsüzlük umuduyla bağlantılı olarak kendisini dayatmaktadır.

Bu bağlamda zamana düşmüşlüğe celp edilen insanın (Cioran, 2020e, s. 142) bir başka trajedisi olarak Tanrı düşüncesi Cioran açısından inanmasa da inanma arzusunu durmaksızın koruduğu bir saplantı biçiminde tezahür eder. Ona göre Tanrı'nın olmadığı bir evrende kendimize dikkat çekmenin hiçbir anlamı yoktur (Cioran, 2020a, s. 162). Tanrı insanın ilk

hatırasıdır (Cioran, 2020b, s. 88). Kesinlik ve hakikat iddialarının tarihteki bütün zalimliklerin ve baskıların nedeni olsa bile kesinlik ihtiyacı olarak Tanrı düşüncesi bastırılamazdır. Bu nedenle bir şüpheperest olmasına ve Tanrı'ya ilgisi agnostik bir karakterde olmasına rağmen (Zeigler, 2018, s. 392) Cioran *"durdurulamaz bir Tanrı arayıcısı"*dır (Lebedeva, 2015, s. 127). Tanrı ve din için varoluşu anlamlı kılan ve hiçliğin üstünde dolaşan bir rayiha benzetmesi yapan Cioran, gerçekte var olmasa bile Tanrı'nın var olduğunu desteklemek gerektiğini ima eder. Çünkü ona göre Tanrı'yı düşünmeden yapamayız. Öte yandan Tanrı, bir ebediyet umudu ve ışığı olarak insan düşüncesinde daimi bir saplantı olarak kalır (Cioran, 2020b, s. 75). Çünkü insanın ebediyeti demek Tanrı'nın var olmasıyla mümkündür (De Unamuno, 2021, s. 190) ve Cioran açısından Tanrı'nın var olması demek insanın faniliğin dünyasında kaygılar içinde yalnız hisseden kaygılı bir varlık olması demektir.

Bu bağlamda Cioran açısından Tanrı, zamana düşerek türlü kaygılar içinde yalnız hisseden insan için inanmasa da bir diyalog imkânıdır (Cioran, 2019a, s. 64). Zamanın bütün kaygıları içinde yalnızlaşan insan başka nereye yönelebilirdi ki? (Cioran, 2020b, ss. 24-27). Yine de onun Tanrı'sı, yücelttiği acıları ve dinmeyen mutsuzluklarıdır (Sarılioğlu, 2019, s. 29). Ancak Cioran kurumsallaşan dinlerin Tanrı'yı itibârsızlaştırdığını iddia ederek teolojik olmayan bir Tanrı'ya inanma eğilimini ve ihtiyacını kabul eder. Bu anlamda Cioran'ın din ve Tanrı düşüncesinde Budizm etkisinden söz edilebilir (Dobre, 2013, s. 103). Cioran, teorileşmemiş ve kurumsal bir hüviyete kavuşmamış bir dine ve Tanrı inancına bütün kuşkucu tarafına rağmen oldukça açıktır (Cioran, 2020b, s. 30,51). O, kurumsallaşan dinlerin inanılmaz kıldığı Tanrı'ya değil, ölümlülük kaygısını giderecek bir Tanrı'ya ve kutsallığa özlem duymaktadır (Er, 2018, s. 52). Çünkü Cioran'a göre ne olursa olsun yaşamsallığımız, ancak akıl dışı kaynaklarımızdan sağlanabilir (Cioran, 2018, s. 192). Öte yandan varoluşsal kaygılarımızı ancak aşkınsal bir kaynak teskin edebilirken düşlerimizin ürünü bile olsa ancak bir Tanrı bizi sağlıklı kılabilir (Cioran, 2022, s. 34). Zamana düşüş bu bağlamda bizi iflah olmaz bir kesinlik müptelası kılmıştır. Kaybedilmiş ebedi dinginlik arayışı nedeniyle bütün gözden düşürme gayretlerine rağmen Tanrı'yla işimiz hiçbir zaman bitmeyecektir (Cioran, 2020d, s. 31,78).

Zamana düşmüş insanın bütün varoluşsal problemlerinin her şeye rağmen ancak bir din ve Tanrı inancıyla gerçek çözümlere kavuşabileceğini iddia eden Cioran (Cioran, 2020e, s. 48,82), tıpkı Camus'nün ifade ettiği gibi (Camus, 2018, s. 73), hiçbir şeye sığınmadan yaşanabilip yaşanamayacağı sorusunu aklından asla çıkaramaz. Şayet akıl dışı veya düşsel aşkınlıkların bir gün gerçek dışı olduğu kanıtlanırsa bu ona göre insan için mutlak ve geri dönüşsüz bir felaket olur (Cioran, 2020d, s. 116). Dolayısıyla Cioran, dinden ve Tanrı'dan tamamen arındırılmış bir dünyada yaşamak istemez. Ona göre din ve Tanrı birey için olduğu kadar uygarlıklar için de hayati önemdedir. Çünkü hayat, ancak böylece anlamlı bir temele dayandırılabilir. Ancak ne yazık ki insan bütün metafizik rezervlerini tüketmiş görünmektedir. Cioran, bireyin ve uygarlıkların ancak önyargılarını, yanılsamalarını ve inanılmış kurgularını koruyarak varlıklarını sürdürebileceğini düşünür. Ancak yaşamsal kurgularını kurcalamaya başlamak ve kurguların birer kurgu olduğunu fark etmek insanı kurgunun dışına fırlatır. Bu nedenle zamana düşen insan, zamandan düşme tehlikesi ve potansiyeli ile karşı karşıyadır. Ebedi dinginlik haline uyumsuzluğu nedeniyle isyan ederek zamana düşen insan, düştüğü zamanın icaplarına da isyan ederek yeni bir düşüşe geçmiştir.

2. Zamandan Düşüş

Kendisini zamandan düşmüş olarak niteleyen Cioran, insanoğlunun er veya geç bu kadere yakalanacağını iddia eder. Cennette kaderine rıza hali içinde yaşarken kendisinin varlığın bütünlüğünden ayrı bir varlık olduğu bilinci, insanın talihsizliği idi. Bu bilinç insanı zamana düşürdü. Zamanda varlığını sürdürmek için icat ettiği önyargıların, yanılsamaların ve diğer icapların kendi kurguları olduğu bilinci ise insanı zamandan düşürdü. Farkına varılan kurgunun hala içinde kalmak mümkün olmadığından tarihsel ve toplumsal tüm bağların çözülmesi insanı zamana düşüşten daha derin bir trajediye sokmuştur. Bu bir zamandan düşüş trajedisidir.

Zamandan düşmek zamanın bütün görünümlerinden sıyrılarak boşlukta asılı kalmaktır. Bütün kaygılardan, önyargılardan, yanılsamalardan ve icaplardan kurtulmaktır. Ancak bu, öldüren bir kurtuluştur. Yaşamın bir hakikat zemini içerdiğine duyulan inancın yok oluşuna dayanan derin bir kararsızlığa gömülmektir bu (Cioran, 2020e, s. 48). Bütün hakikat iddialarının kendinde şeyler olmadığının, birer kurgu olduklarının bilinci, insanı

ne kendi başına ne de uygarlık içinde yaşatan bir sönümlenme durumudur. Zamana dair bütün tezahürleri kurcalamanın sonucudur bu. Zamana, onun içinde yaşayalım diye düşmüştük. Tarihin, toplumun, ölümlülük kaygısı içinde de olsa ölümsüzlük umudunun, Tanrı ihtiyacının icaplarına uyarak yaşamalıydık. Oysa zamanda her şeye rağmen yaşamak yerine zamanı kurcalayıp durduk. Sonunda zamandaki bütün o tezahürlerin ve gerekliliklerin kurgularımız olduğunu fark ettik (Cioran, 2020e, s. 138). Bu fark edişe rağmen aynı kalamazdık. Çünkü kurgusal olana bağlılık söz konusu olamazdı. Yanılsamalara ancak onların hakikat olduğu sanısı ile bağlı kalınabilir. Bu yanılsama ve kurgu içinde yaşam devam edebilir. Birreylere ve uygarlıklar bir hedef peşinde, sürekli rekabet ederek canlılığını sürdürebilir. Kaygılar, hırslar, hınçlar, amaçlar, idealler ve icaplar içinde yaşam devam edebilir. Bu da ancak bilincinde olunmayan yanılsamalar ve kurgular sayesinde mümkün olur (Cioran, 2020e, s. 141). Zamanın içinde insanın kaderi budur. Fakat insan kaderinin dışına çıktı. Yanılsama ve kurgu olduğu ortaya çıkanın ise dışına çıkılır, yani zamanın. Önce ebedi varoluşunu yitirerek zamana düşen insan bu kez fani varoluşunu yitirerek zamandan düştü. Bu bağlamda düşüş olayı yeni bir düşüşle devam etti. Bu nedenle Cioran'a göre insan durmadan düşüşte olan bir varlıktır ve zamana düşüşün sonuçları olduğu gibi zamandan düşüşün de sonuçları olacaktır.

Zaman öncesini yitirip zamana düşen insanın, düştüğü zamanı da yitirmesi onu kuşku dehizleri içinde debelenen, eylem yeteneğini neredeyse sıfırlayan müzmin bir mistiğe dönüştürür. Cioran açısından yaşamsallığımızı sağlayan düşlerimizin ürünü akıl dışı ve/veya mitik kaynaklarımıza dair kuşkular insanı adeta sadece nefes alan bir varlığa dönüştürür. Hareket kabiliyetini yitiren insan bu anlamda ilk günahının sonucunu zirve noktaya vardırır. Bu noktada ne yaşayan ne ölü, ne inanan ne de inkâr edendir. Tıpkı kendisi gibi bir kuşku peresttir (Cioran, 2020c, s. 76).

Öldürücü dozlarda uyuşturucu alan bağımlıları anımsatan Cioran'ın kuşkucu tasviri, oldukça trajiktir. Manevi gelişim için kuşkuyu gerekli gören ve hakiki ve sahte kuşkucu ayırımı yapan Cioran (Cioran, 2019a, s. 165), hakiki kuşkucuların geriye dönmek üzere zamandan ayrıldığını ifade eder. Cioran sahte veya sapkın kuşkucuların bir noktadan sonra korkarak zamana geri dönüşler yaptığını, bu nedenle hakiki kuşkucuların

yaşadıkları deneyimlerde ilerleyemediğini düşünür. Hakiki kuşkucular bu anlamda zamanın dışındaki hiçliği mekân tutan bir zeminsizlikte yaşarlar. Dünyaya dair bütün arzuların yok olduğu bu zeminde hiçbir yerde olmamaklık söz konusudur (Cioran, 2019b, ss. 81-94). Bir vecd hali içinde artık hakikat ihtiyacını aşan hakiki kuşkucular, hakikatsizliğin hakikatinin hakikatsizliği denebilecek bir boşluğa yuvarlanırlar (Cioran, 2019b, s. 99, 2020c, s. 13,17). Bu boşlukta artık Tanrı ötesinin veya Tanrı öncesinin manzaralarının tahayyülü vardır (Cioran, 2020a, s. 30). Ancak yine de ne bir varlık durumu ne de bir fikir olan bu boşluk deneyiminde bir Tanrı görünür (Cioran, 2018, s. 97). İnançsızın mistik tecrübeleri şeklinde gerçekleşen bu deneyimler bir *boşluk cümbüşü* olayıdır. Hiçlik bilincinin bile hiçliğe battığı bu cümbüşte varlığın sıfır noktasında bir yücelme hissi egemen olur. Ebediyete yükseltilmiş ve her şeyin ayaklarınızın altına serildiği bir ihtiyaçsızlık ve eylemsizlik halidir bu (Cioran, 2018, s. 178).

Kuşkuculuğun inkârdan daha sağlıklı ve kuşkucunun faciasının daha büyük olduğunu iddia eden Cioran, bu anlamda inkârcı olan şeytanın bir tercihte bulunduğunu fakat kuşkucunun bir tercihsizlik ve kararsızlık hali içinde sağlıklı ve yetersiz (Cioran, 1997, s. 92) bir varoluşta zihinsel bir çöküşte olduğunu ifade eder. Eyleme geçmeye izin vermeyen bu hal zamana düşüşten sonra zamandan da düşmenin bir tezahürü veya sonucuydu. Cioran, son çözümlemede kesinliğin yitirildiği bu hakikatsizlik ve varoluşsal anlamsızlık girdabından kurtuluşun, insan teki için ölümden, insanlık içinse türün yok olacağı bir felakette/kıyamette olduğunu düşünür (Cioran, 2019a, s. 44,184). Bu sonuç, Cioran'ın yitirilmiş ebediyete olan özlemine ve dünyevi varoluşa dair radikal pesimizmine dayanır. Yitirilmiş olandan başkasına razı gelemeyen Cioran bu nedenle ölümü ve kıyameti arzular. Ancak *“ölüm istendiğinde hep bir diriliştir aranan”* (Gasset, 2015, s. 44). Fakat bu diriliş hiçbir zaman gerçekleşmez.

Özetle ifade etmek gerekirse zamana düşüş, fenomenal evrende bir linçli bir varlık olarak yaşamanın dayattığı bir sorgulama neticesinde içine düşülen anlamsızlık hali iken zamandan düşüş bu anlamsızlığın da anlamını yitirdiği askıda olma halidir. Bu yüzden Cioran bu durumu hakiki kuşkuculuk olarak niteler. Çünkü hakiki kuşkunun en belirgin özelliği yargıyı askıya almak, “...dır” diyememektir.

Sonuç

Kendisi için “metafizik nihilist” nitelendirmesinde bulunan Cioran, varoluşu veya insanın varoluşunu konuşmaya başlamak için bile bir mite dayanmak zorunluluğunu ön-varsayar. Yaşamın kaynağı ve anlamı konusunda mutlak bir kesinlikten mahrum oluşumuz onu böyle bir zorunluluğa iter. Böylece Cioran, varsayımsal bile olsa bir başlangıçtan yola çıkarak hayatın bir yorumunu yapma imkânına kavuştuğunu düşünür. Bu bağlamda o, dinlerin yaratılış menkıbesinden yararlanır. Bu doğrultuda cennetten kovuluş anlatısı, Cioran'ın pesimist felsefesini temellendirmesinin aracı olur. Dünyadaki varoluşumuzun ölümlülük nedeniyle anlamsız olduğunu düşünen Cioran, doğmuş olmayı bu nedenle ancak ölümle telafi edilebilir bir sakınca olarak değerlendirir. Dünya; anlamsız, ıstıraplarla dolu, sürekli çalışmak ve sonunda ölerek nesneleşmekle sonuçlanan absürd bir yerdir. Bu dünyaya doğmak bu nedenle sakıncalıdır. İşte bu noktada bu sakıncaya doğmamış olmayı mutluluk addeden Cioran, dinlerin insanın dünyaya düşmezden önce sonsuzca ve mutlu yaşadığı cennetteki varoluş inancından, felsefesini ortaya koymak için yararlanır. Ona göre hayatı haklılandırmak için Tanrı ve din inancı dışında bir dayanaktan söz edilemeyeceği için doğmamış olmak, aslında dinlerin bahsettiği dünya öncesi cennette kalmak kadar mutluluk kaynağı olmalıdır. Doğmak artık anlamdan yoksun olan absürd zamana düşmek demektir. Zamana düşmenin sakıncaları kendi elimizle inşa ettiğimiz kurallar, ilkeler ve gereklilikler olarak tarihin ve uygarlığın kölesi olmak demektir. Öte yandan zamana düşmek, ölüm kaygısı ve kesinlik arayışı anlamında Tanrı ihtiyacı içinde trajik süreçlere sürülmektir. Yaşamdaki her şeyin kendi kurgularımız olduğunu iddia eden Cioran'a göre, zaman dâhil, zamandaki tüm kurum ve kuralların (tarih, uygarlık, kültür, bilim, din vb) kendi kurgularımız olduğunun bilincinde olmak ise zamandan düşmektir. Zamandan düşmek, reflekslerin çöktüğü mistik boşluklara yuvarlanmaktır. Zamana düşen insanın zamandan düştüğü bu boşluk, kurgusalılığı bilince çıkaran her insan için mukadderdir. Aslında zamana düşmek fenomenal evrendeki yaşam dünyasının bütün unsurlarını ifade etmektedir. Burada bilinçli bir varlık olarak insan, doğası gereği sorgulamalar yapar ve bu evrenin içinde kalarak yanıtlar bulmaya çalışır. Ancak varoluşsal arayışı teskin edici yanıtlar bulunamaz ve varoluşsal kriz başlar. Bu durumda ikinci aşamaya geçilir.

Fenomenal evrendeki yaşam dünyasının ve bu bağlamda oluşturulmuş kalıpların da gerçekte birer kurgu olduğu anlaşılr. Kurguların kurgusallığının anlaşılması, kişi için bir yanıt olmayıp bir hiçlik durumudur. Hiçliğin içinde asılı kalmak olarak tarif edilen yeni durum, krizin veya trajedinin de zirvesi olmaktadır ve ölümle son bulacaktır.

Kaynaklar

- Camus, A. (2018). *Sisifos Söyleni* (T. Yücel, Çev.; 40.Baskı). Can Yayınları.
- Cioran, E. M. (1968). *The Temptations To Exist* (R. Howard, Çev.). Quadrangle Books.
- Cioran, E. M. (1997). *Cabiers, 1957-1972* (1. Baskı). Gallimard.
- Cioran, E. M. (1998). *Tears and Saints* (R. Howard, Çev.). Universty of Chicago Press.
- Cioran, E. M. (2012). *Anathemas and Admirations* (R. Howard, Çev.). Arcade Publishing.
- Cioran, E. M. (2018). *Var Olma Eğilimi* (K. Sarıalioğlu, Çev.; 3.Basım). Metis Yayınları.
- Cioran, E. M. (2019a). *Ezeli Mağlup (Söyleşiler)* (H. Bayrı, Çev.; 4.Basım). Metis Yayınları.
- Cioran, E. M. (2019b). *Yeni Tanrılar* (M. Erşen, Çev.; 2.Baskı). Redingot Kitap.
- Cioran, E. M. (2020a). *Doğmuş Olmanın Sakıncası Üstüne* (K. Sarıalioğlu, Çev.; 4.Basım). Metis Yayınları.
- Cioran, E. M. (2020b). *Gözyaşları ve Azizler* (İ. Yerguz, Çev.; 4.Baskı). Jaguar Kitap.
- Cioran, E. M. (2020c). *Parçalanma* (S. İdemen, Çev.; 2.Basım). Metis Yayınları.
- Cioran, E. M. (2020d). *Tarih ve Ütopya* (H. Bayrı, Çev.; 6.Basım). Metis Yayınları.
- Cioran, E. M. (2020e). *Zamana Düşüş* (H. Bayrı, Çev.; 2.Basım). Metis Yayınları.
- Cioran, E. M. (2021). *Çürümenin Kitabı* (H. Bayrı, Çev.; 8.Baskı). Metis Yayınları.

- Cioran, E. M. (2022). *Avare Düşünceler* (I. Ergüden, Çev.; 2.Baskı). Sel Yayıncılık.
- De Beistegui, M. (2005). Hegel: Or The Tragedy of Thinking. İçinde M. De Beistegui & S. Sparks (Ed.), *Philosophy and Tragedy* (ss. 11-37). Rourledge, Taylor&Francis Group.
- De Unamuno, M. (2021). *Yaşamın Trajik Duygusu* (B. Fırat, Çev.; 1. Baskı). Ketebe Yayınları.
- Dobre, M. (2013). Traces of Buddhism In The Works of Emil Cioran. *European Journal of Science and Theology*, June(9, (3)), 95-104.
- Eagleton, T. (2021). *Trajedi* (C. Alpan, Çev.; 1.Baskı). Tellekt Yayınları.
- Eco, U. (2020). *Felsefe Tarihi 1* (L. T. Basmacı, Çev.; 1. Basım). Alfa Yayınları.
- Enache, D. (2007). The Philosophy of the Absurd, as Illustrated in Emil Cioran's Despair. *Synergy, Cultural and Literaary Studies*, 3, (2), 123-131.
- Er, S. E. (2018). *Emil Michel Cioran: Bir Alacakaranlık Düşünürü*. Çizgi Kitabevi.
- Gasset, y O. (2015). *Tarihsel Bunalım ve İnsan* (N. G. Işık, Çev.; 3.Baskı). Metis Yayınları.
- Heidegger, M. (2011). *Varlık ve Zaman* (K. H. Ökten, Çev.; 2.Baskı). Agora Kitaplığı.
- Lebedeva, D. (2015). *Quaternion of the Examples of a Philosophical Influence: Schopenhauer-Dostoevsky-Nietzsche-Cioran*. Peter Lang GmbH.
- Leibniz, G. W. (1989). The Principles of Nature and of Grace, Based on Reason. İçinde E. L. Leroy (Çev.), *Philosophical Papers and Letters* (2.Baskı, ss. 636-642). Kluwer Academic Publisher.
- Nietzsche, F. (2011). *Müziğin Rubundan Tragedyanın Doğuşu* (İ. Z. Eyuboğlu, Çev.; 9. bs). Say Yayınları.
- Sarıalioğlu, K. (Ed.). (2019). *Cioran: Tebessüm, Sırtma ve Ötesi* (K. Sarıalioğlu, Çev.; 1.Baskı). Fol Yayınları.
- Zeigler, P. G. (2018). İnsomnolent Anathemas: E. M. Cioran's Unbelieving Gift to Theology. *Theology Today*, 75 (3), 391-398. <https://doi.org/DOI:10.1177/0040573618793590journals.sagepub.com/home/ttj>

Öz: Zamana düşüş ve zamandan düşüş Emil Michel Cioran felsefesini anlamada iki temel kavramdır. Parçalı metinlerden ve aforizmalardan oluşan Cioran'ın bütün felsefesini, onun bu iki kavramı altında bir bütünlüğe kavuşturmak mümkündür. Bu iki kavram iki trajik durumun ifadesidir. Bu trajedi bilincin veya (bir şeyin) bilincine varmanın ürünüdür. Çünkü Cioran'a göre bir şeyin bilincine varmak insanı o şeyin dışına atarak trajik süreçlere mahkûm eder. Bu bağlamda zamana düşmek, Tanrı'yla veya varlığın bütünlüğü ile bütünleşik olduğumuz dinginlikten kopuşumuzu imler. Fakat insanın kendi bilincine vararak düştüğü bu trajik kader, içine düştüğü zamanın bilincine varmakla daha trajik bir kadere evrilir. Cioran buna zamandan düşmek demektedir. Zamandan düşmek, tarihin veya zamanın kurgusunun bilincine varmaktır. Bunun sonucu, Tanrı öncesi hiçliği düşlemeye varan tehlikeli bir kayıtsızlıktır. Bu tehlike birey için ölümü, insan türü için ise yok oluşu arzulamaktır. Bu makalede Cioran düşüncesinde iki farklı varoluşsal trajediyi imleyen zamana düşmek ile zamandan düşmek kavramları irdelenerek filozofun düşünsel perspektifi açığa çıkartılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cioran, zamana düşüş, zamandan düşüş, trajedi, ölüm, Tanrı.

